

Het CLB zoekt zijn plaats in een netwerk voor gelijke kansen

Dat werken aan kansarmoede een opdracht is van elk CLB, staat als een paal boven water. En dat het realiseren van netwerkvorming (naast ondersteuning van de school, het gezin of de leerling die met kansarmoede te maken heeft) een grote steen kan bijdragen aan die kansenbevordering, hoeft ook geen betoog. Maar hoe doe je dat als CLB? Hoe kan je als CLB'er bijvoorbeeld een brug vormen tussen enerzijds de school en anderzijds overlegstructuren en organisaties die de levensomstandigheden van kansarmen in de buurt willen verbeteren? Draai je als CLB ook mee in deze organisaties? En is dat allemaal zo vanzelfsprekend naast alle andere taken die een CLB'er op hem of haar ziet afkomen? Vragen te over dus voor een gesprek met drie CLB-medewerkers over hoe hun netwerk voor gelijke kansen vorm kreeg.

Over hoe het allemaal begon...

Caleidoscoop: *VCLB Zuid-Oost-Vlaanderen heeft drie vestigingsplaatsen (Oudenaarde, Ronse en Zottegem). In jullie vestigingsplaats Ronse wordt extra ingezet op kansenbevordering. Vanwaar die inspanningen?*

Caleidoscoop in gesprek met drie medewerkers van VCLB Zuid-Oost-Vlaanderen (vestiging Ronse):

Jo Bundervoet (JB) startte een 15-tal jaar geleden als schoolopbouwwerker in beide PMS-centra in Ronse, waarna hij overstapte naar de reguliere CLB-werking als maatschappelijk werker. Hij is voornamelijk werkzaam binnen de teams basisonderwijs en secundair onderwijs waar de aandacht voor kansarmoede en netwerking op de voorgrond staat.

Sandra Van Vreckem (SV) brengt sedert een 2-tal jaar als maatschappelijk werker haar ervaringen in het CLB binnen als voormalig CAW-begeleidster van daklozen in Brussel en (deeltijds) verantwoordelijke voor 'de Vrolijke Kring', een vereniging waar armen het woord nemen.

Fernand Voet (FV) is vestigingsverantwoordelijke in Ronse en startte in 1996 samen met het PMS van het GO! het schoolopbouwwerk in Ronse mee op. Hij is verantwoordelijk voor de interne werkgroep Kansenbevordering en volgt sedert de start van Integrale Jeugdhulp alles op wat te maken heeft met netwerking en de sociale kaart voor de 3 vestigingen van VCLB Zuid-Oost-Vlaanderen.

FV: Ronse is een taalgrensgemeente van een kleine 25.000 inwoners. Het is een Vlaamse stad met faciliteiten voor Frans sprekkenden. Daarnaast zijn er ook veel migranten, voornamelijk Marokkanen en Tunesiërs, die thuis Arabisch spreken. Een eerste belangrijk kenmerk is dus dat er heel veel anderstalige gezinnen zijn, en in de kleuter- en lagere scholen zie je dat dit aantal nog altijd stijgt. Daarnaast is er in Ronse ook een hoge concentratie van maatschappelijk kwetsbare gezinnen (bv. met preciaire financiële toestand), wat zich ook weerspiegelt in het onderwijs. In de Vlaamse Ardennen - een landelijke

Jo Bundervoet (JB)

Sandra Van Vreckem (SV)

Fernand Voet (FV)

regio met kleinere steden zoals Oudenaarde, Zottegem en Geraardsbergen - is Ronse op dat vlak eigenlijk atypisch. Vandaar dat er in het verleden binnen ons CLB voor gekozen is om een groot deel van de omkaderingseenheden voor kansenbevordering aan onze vestiging toe te kennen. Daardoor krijgen we meer ruimte om het netwerk mee op te volgen¹. Zo krijgt ieder team in Ronse ook een klein beetje meer speling om leerlingen en ouders te begeleiden, omdat de leerlingenaantallen per medewerker een beetje kleiner zijn.

Die inzet op kansenbevordering is eigenlijk al lang aan de gang. In de tijd van het PMS al en zeker sinds 1996 toen met het Sociaal Impuls Fonds vanuit de Vlaamse Gemeenschap bepaalde regio's of steden middelen kregen om de armoede problematieken aan te pakken. Ronse was daar toen ook bij en wij zijn onmiddellijk mee op de kar gesprongen. Vanuit het Vrij CLB en het CLB GO! hebben wij toen het schoolopbouwwerk mee op poten gezet in samenwerking met de school en de

stad. Jo (Bundervoet) was een van die schoolopbouwwerkers en hij is later overgestapt naar ons toenmalig PMS-centrum. Toen al hebben wij ons ingeschakeld omdat wij vonden dat we niet anders konden. Als je voor leerlingen en jongeren in scholen werkt en je hebt contact met die gezinnen, dan zie je dat er een problematiek is waar je automatisch bij betrokken bent. Dus kan je moeilijk zeggen: "Ik heb er niets mee te maken."

Het feit dat Jo begonnen is als schoolopbouwwerker is niet onbelangrijk. Hij had dus al een achtergrond van werken met kansarme doelgroepen. Sandra (Van Vreckem) had ook ervaring met het werken met moeilijkere doelgroepen vanuit haar werk in het CAW in Brussel. Daarenboven woont ze in Wallonië en is ze perfect tweetalig. Naast haar deeltijdse job in het CLB werkt ze ook deeltijds in de Vrolijke Kring, een vereniging in Ronse waar armen het woord nemen. Deze ervaring in persoonlijke contacten met de doelgroep van kansarmen is in ons CLB erg belangrijk.

Meedraaien in de buik van organisaties

Caleidoscoop: *Verschillende CLB-medewerkers zijn actief in organisaties die kansarmen ondersteunen. Waarom vinden jullie dat belangrijk?*

FV: Ten eerste is het zo dat je op die manier **direct contact met de ouders van leerlingen** hebt, waardoor hun problemen soms bijna automatisch tot bij ons komen. Op die manier worden deze mensen eigenlijk extra toegeleid naar het CLB.

SV: Bovendien, als ik bijvoorbeeld merk dat bepaalde ouders na de tweede of derde afspraak blijkbaar moeilijk tot op het CLB geraken, dan ga ik ze soms halen in de Vrolijke Kring waar ik ze wel regelmatig zie en breng ik ze mee naar het CLB. Het is ook al gebeurd dat ik tijdens een ontmoeting in de Vrolijke Kring gesprekken voerde die eerder met het CLB te maken hadden.

JB: Dat is "vindplaatsgericht" zijn. We trekken naar die initiatieven toe waar ouders en leerlingen dan wel te vinden zijn. Dat vraagt een extra engagement en een extra voorbereiding, maar wij blijven dat herhalen omdat dat werkt. Ik zit bijvoorbeeld ook in het bestuur van de Vrolijke Kring, iemand anders in het bestuur van het Comité Bijzondere Jeugdzorg. Op die manier draaien we eigenlijk mee in de buik van verenigingen en beleef je jongerenwelzijn van binnenuit mee. Dat zijn soms engagementen naast het werk. Maar dat helpt ook om de **werking van deze organisaties beter te begrijpen** en doet ons bijvoorbeeld makkelijker stilstaan bij het feit dat - in tegenstelling tot het CLB - een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg allemaal ingewikkelde dossiers met problematische opvoedingssituaties heeft.

SV: Het is belangrijk dat diensten op die manier elkaar beter leren kennen, omdat we soms voelen dat het niet altijd duidelijk is wat mekaar aanbod is. Wat het CLB precies doet en voor welk soort problemen je bij het CLB terecht kan, is ook nog altijd niet genoeg bekend. Dus naar **bekendmaking van het CLB** toe bij andere organisaties kan dit ook belangrijk zijn. Gezien de problematieken en de populatie in Ronse leer je

Ronse is een taalgrensgemeente met heel veel Marokkanen en Tunesiërs ...

creatief te zijn en voel je dat het echt wel belangrijk is om een voet in dat netwerk te hebben. Door het geheel te bekijken van cultuur, werk en juridische diensten merk je dat je bij die mensen ook vaak een ingangspoortje hebt om andere dingen te bereiken.

FV: Er zijn dus wel een hele reeks diensten, maar Ronse is niet groot en je komt elkaar dan wel makkelijk tegen op al die vergaderingen. Dus als er nieuwe initiatieven worden genomen of projecten worden verlengd dan worden we bijna automatisch betrokken.

SV: Door die veelheid aan diensten zien mensen soms ook wel door het bos de bomen niet meer. Sinds enkele jaren is er daarom het initiatief "Boterhammen in de brouwerij" van de werkgroep opvoedingsondersteuning van de Stedelijke Adviesraad Welzijn. Op die manier leren mensen van verschillende diensten elkaar over de middag kennen terwijl ze hun boterhammen eten en maken ze op korte tijd kennis met elkaars nieuwe projecten. Op die momenten ontmoet je mensen die je voordien al misschien een tiental keer aan de telefoon gesproken hebt. Nadien zijn die contacten dan veel vlotter binnen het netwerk.

Met ouders meestappen in het netwerk

Caleidoscoop: *In jullie samenwerking met het netwerk hanteren jullie enkele werkingsprincipes (zie box). Een van die principes is het cliënt- en netwerk nabij werken. Hoe realiseren jullie dat naar cliënten toe?*

JB: Een vertrekpunt daarbij is de "holistische benadering", dit wil zeggen dat we een hulpvraag in de totale context gaan bekijken. Als we bijvoorbeeld via de school of rechtstreeks via een ouder een hulpvraag over schoolse problemen binnenkrijgen, besteden we veel aandacht aan het verkennen van de context. Als het gaat over armoede dan zijn er immers vaak veel problemen. We merken dat je dan vaak eerst moet gaan werken rond andere zaken vooraleer je echt aan de hulpvraag van de school of ouders kan gaan werken. Het kan gaan om financiële problemen, problemen met de mobiliteit, kinderen die niet op school geraken

omdat ze te ver wonen of in de winter niet te voet op school geraken. Dan ga je eerst bijvoorbeeld mee zorgen voor een busabonnement, helpen om een sollicitatiebrief van de ouders te schrijven of meegaan naar de mutualiteit. Op die manier krijg je ook vertrouwen van de cliënten. Dat betekent dus dat als we ouders doorverwijzen naar andere diensten, we vaak mee met hen in dat netwerk stappen. Wij zien dat wij veel efficiënter en sneller kunnen werken op die manier. In plaats van nog tien weken te zitten wachten – bij wijze van spreken – en iedere keer te bellen om te zien of het in orde is, gaan we vaak van de eerste keer mee.

SV: We krijgen van andere CLB's wel eens vragen als: "Hoe ver kunnen jullie daarin gaan? Is dat eigenlijk nog wel onze opdracht?" Het blijft altijd een

afweging die je moet maken, maar het netwerk zelf apprecieert dat ook, omdat alles op die manier voor hen ook vlotter gaat.

JB: Ja, mensen vragen zich af: "Moet ik daar mijn tijd en energie in steken?" Maar wij ondervinden dat dit op termijn rendeert. Je hebt veel sneller resultaat, maar het rendeert ook voor de relatie met de cliënt en voor de relatie met het netwerk.

SV: Ook binnen ons eigen CLB leidt dat soms tot discussies als een collega ziet dat je bent mee geweest naar een dienst en van mening is dat het onze taak niet is. Maar soms weten we heel goed dat als we met die persoon niet mee zouden gaan, we hem kwijt zijn. Zo was er bijvoorbeeld een jongen van 19 jaar die zijn schoolloopbaan in Ronse gelopen had. Hij was al een paar maanden op zoek naar wat hij na het

BOX: Werkingsprincipes voor samenwerking met het netwerk kansenbevordering

1 Doorgedreven multidisciplinariteit

Alle disciplines zijn actief binnen het netwerk. De ervaring die artsen en verpleegkundigen bijvoorbeeld hebben binnen/met het netwerk resulteert in meer persoonlijke contacten met artsen, specialisten, en mutualiteiten, het begeleiden van ouders en leerlingen bij medische consultaties, een intensiever contact met Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) en Kind & Gezin.

2 Cliënt- en netwerk nabij

Kennis van en persoonlijk contact met het netwerk verhoogt respect ten aanzien van elkaars sterktes en zwaktes. Verschillende medewerkers zijn aanwezig op netwerkkoverleg. We verkiezen persoonlijke contacten met het netwerk boven e-mail of telefoon. We hebben contact met een breed netwerk (cf. holistische benadering). Deze extra investering resulteert op termijn in meer vertrouwen, snellere oplossingen en efficiëntere begeleiding.

3 Aanklampend ten aanzien van cliënt en netwerk

Waar gewenst begeleiden we ouders bij een intake op andere diensten. We durven het netwerk aanspreken op hun opdracht en checken een doorverwijzing van een cliënt. We zijn vragende partij voor feedback en bespreking over de samenwerking met andere diensten.

4 Emancipatorisch

We vertrekken vanuit de idee "wat je zelf kan doen, doe je beter". We gaan uit van de sterktes van een cliënt en het netwerk en willen niet in de plaats van de cliënt optreden.

Foto: Jesper Markward Olsen

secundair onderwijs wou doen, en zou eigenlijk bij De Stap in Gent geholpen kunnen worden. Omdat hij in het CLB met bepaalde medewerkers een vertrouwensrelatie had, hebben we met die jongen contact opgenomen en zijn we uiteindelijk zelf mee tot aan het station gegaan zodat hij de trein naar Gent kon nemen. Als we dat niet doen dan geraken sommige mensen niet waar ze moeten geraken.

FV: Doordat we zo cliënt- en netwerkna-bij werken zijn we eigenlijk weinig aanwezig op het CLB. Doe jij hier veel gesprekken op je bureau?

JB: Heel weinig. We komen eigenlijk allemaal uit ons kot. We blijven hier niet zitten tot een ouder of leerling komt of tot we een e-mail of telefoon krijgen van een dienst. Neen, we gaan naar buiten, we gaan er naartoe van de eerste keer. Wij gaan naar de scholen, wij gaan naar verenigingen, naar overleg en vergaderingen op andere diensten.

Geen betutteling, wel versterking

Caleidoscoop: *Als je kansarme gezinnen van zo nabij begeleidt, bestaat er dan niet het gevaar dat je hen de kans ontnemt te leren hoe ze zelf hun weg kunnen vinden in het netwerk?*

FV: Enerzijds werken we **aanklampend** ten aanzien van de cliënten en het netwerk. Op bepaalde momenten gaan we met onze cliënten mee naar andere diensten, dringen we wat aan bij deze diensten, proberen we andere problemen op te lossen en op te volgen. Maar anderzijds blijft het de bedoeling dat we **emancipatorisch** werken. We gaan uit van de sterktes van de cliënt en het is niet de bedoeling in de plaats van hen te treden.

JB: Het is inderdaad een verhaal dat zou kunnen lijken op "in de plaats treden van". Misschien is dat hier of daar wel zo, want

ik denk dat je dat soms niet kunt vermijden. Maar uiteindelijk moet je altijd bewaken dat je emancipatorisch werkt en niet betuttelend. Soms werken we heel erg aanklampend ten aanzien van cliënten en netwerk. Ik kan je een aantal voorbeelden geven waarbij we als CLB overtuigd waren dat het een terechte doorverwijzing was, en waar we zijn meegegaan naar een intake toen bleek dat een eerdere intake zonder ons fout gelopen was of wanneer bleek dat het antwoord van die dienst negatief was. We gaan dan mee want anders staan we nergens of geraken we niet verder:

SV: Soms is het voor mensen erg moeilijk om hun vragen of problemen te verwoorden. Zo is er het voorbeeld van een dienst die naar het CLB belde en die een mama aan de telefoon vroeg om haar hulpvraag te verduidelijken. De mama klapte helemaal dicht aan de telefoon en begon over problemen met het huiswerk, terwijl er in het gesprek

tussen CLB en de mama vooral opvoedingsproblemen aan bod waren gekomen. We hebben dan samen met de mama de intake opnieuw voorbereid en terug contact opgenomen met de dienst. Langs de andere kant vind ik het ook belangrijk er over te waken dat mensen het niet vanzelfsprekend gaan vinden dat wij altijd met onze hulp tot bij hen komen. Soms berusten ze bijvoorbeeld in het feit dat we elkaar zien in de Vrolijke Kring en dan gaan ze ervan uit dat ze voor de bespreking van bepaalde zaken niet naar het CLB hoeven te komen.

JB: Een goed voorbeeld van emancipatorisch werken is ook het Cliëntenoverleg Integrale Jeugdhulp dat vanuit het Regionaal Welzijnsoverleg samen met verschillende organisaties binnen de Integrale Jeugdhulp werd opgezet. Het Cliëntenoverleg wil cliënt(en) en betrokken hulpverleners samenbrengen om onder begeleiding van een onafhankelijke casemanager hulp rond een gezin te coördineren. Het Cliëntenoverleg gaat uit van maximale cliëntparticipatie, gedeeld beroepsgeheim en gezamenlijke verantwoordelijkheid. Elke betrokken hulpverlener (eerste, tweede of derde lijn, uit om het even welke welzijnssector) ongeacht de leeftijd van de minderjarige en/of probleemsituatie kan, in samenwerking met het gezin, een vraag naar het organiseren van overleg stellen. Er wordt uitgegaan van de hulpvraag of -behoefte van de cliënt(en). Hun betrokkenheid staat centraal.

Een multidisciplinaire brug tussen school en welzijn

FV: Doordat we zo veel tijd en energie steken in kansenbevordering zou je kunnen zeggen dat van het “klassieke” CLB-werk met leerkrachten en scholen wat wordt afgeweken en dat daar misschien wat minder aandacht aan wordt besteed.

SV: Ja, maar doordat scholen weten dat we zo nabij werken, signaleren zij ons ook sneller problemen. Wanneer zij nieuwe kansarme gezinnen ontmoeten, spreken ze ons makkelijk aan om te zoeken hoe deze gezinnen met bepaalde werkingen zoals de Vrolijke

Kring kennis kunnen maken. Dus het is wel positief dat hun signaalfunctie daardoor bevorderd wordt. Langs de andere kant helpen wij de school en leerkrachten ook in het omgaan met kansarme kinderen en ouders. Wanneer ouders bijvoorbeeld niet naar oudercontacten komen, kunnen we dat bij leerkrachten proberen te kaderen en samen zoeken hoe de school die ouders wel kan bereiken.

Caleidoscoop: *Sandra en Jo zijn allebei maatschappelijk werkers. Hoe vinden andere disciplines hun weg in het netwerk rond kansarmen?*

SV: Je hoort soms dat in andere CLB's één persoon verantwoordelijk is voor alles wat met kansarmoede te maken heeft. Dat zou in ons CLB heel moeilijk zijn, want wij vinden multidisciplinariteit heel belangrijk in het werken met kansarmen.

FV: Eigenlijk is het hele team van onze vestiging actief binnen het netwerk. Het kan gebeuren dat onze verpleegkundige met mensen meegaat naar het UZ Gent of het gebeurt dat ze samen met ouders en de leerling naar een medische dienst gaat om uitleg te vragen over bepaalde problematieken. Dat we zo ver meegaan is eerder uitzondering dan regel, maar het gebeurt wel als we vinden dat het echt nodig is.

JB: Onze verpleegkundige is door die extra omkadering ook een stukje vrijgesteld van medische consulten, waardoor ze binnen haar takenpakket een belangrijk deel begeleidingstaken heeft. Maar ook onze arts kan bijvoorbeeld wel eens de telefoon pakken om naar een oogarts te bellen zodat iemand sneller geholpen kan worden. Door het betrekken van de medische discipline hebben we ook een intensiever contact met Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) en Kind & Gezin. Daarbij komt ook nog dat wij op een vaste voormiddag in de week een multidisciplinair teamoverleg hebben. En dat is voor alle vestigingen zo, waardoor we ook vestigingsoverschrijdend overleg kunnen inplannen.

FV: Het feit dat alle medewerkers begaan zijn met kansenbevordering wil niet zeggen dat er geen voortrekkers moeten

zijn. Je moet tegelijkertijd ook figuren hebben die dit thema specifiek opvolgen en onder de aandacht brengen. Jo, Sandra en ikzelf hebben daar elk een deel in.

Vuur en geestdrift om uit je kot te komen

FV: Samengevat zou je kunnen zeggen dat het hierop neerkomt: uit je kot komen, er naartoe gaan, jezelf tonen. Dat groeit vanuit een stuk overtuiging maar ook vanuit een stuk plezier. Ik denk ook dat iedereen het aangenamer vindt om op een persoonlijke manier om te gaan met de mensen. We kunnen wel werken met stroomdiagrammen of samenwerkingsprotocollen, maar dicht bij je netwerk en cliënten werken is eigenlijk essentieel voor ons.

JB: Dat vind ik het boeiende aan het werken op dit CLB: het samenwerken, het naar mensen toestappen. Dat je uit je bureau kan komen en je kan integreren zodat je kan samenwerken met andere diensten. En het belangrijkste is ook dat dat hier gefaciliteerd wordt.

FV: In die zin spreken wij graag over onze werking, maar tegelijkertijd zeggen we ook: ieder CLB moet zijn eigen situatie zien en prioriteiten geven aan de zaken die zich echt opdringen.

JB: Wat zouden andere CLB-medewerkers kunnen meepikken uit ons verhaal? Naast het feit dat die werkingsprincipes een mogelijke inspiratiebron kunnen zijn, hopen we vooral ook dat we met ons verhaal onze vuur of geestdrift kunnen overbrengen om als CLB je plaats te zoeken in een netwerk voor kansenbevordering.

¹ Medewerkers zijn bijvoorbeeld actief in Onderwijsbouwwerk, het Oost-Vlaams Diversiteitscentrum (ODICE), de Stedelijke Adviesraad Welzijn, Regionaal Welzijnsoverleg, het Lokaal Overleg Platform (LOP, algemene vergadering, dagelijks bestuur en werkgroepen), vzw De Vrolijke Kring (een vereniging waar armen het woord nemen, zie www.devrolijkekring.be), het initiatief Jongeren en Ouders voor RESpect op staat (JORES), Zorgplatform en Zorg + (een overlegplatform tussen directies basisonderwijs en CLB), en het GOK-platform voor vrij onderwijs.